OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Erityisasiantuntija Tuomas Lihr

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle 11.2.2026

Oikeusministeriön lausunto tulevaisuusvaliokunnan lausuntopyyntöön tulevaisuusajattelun juurruttamisesta päätöksentekoon (VNS 7/2025 vp)

Miten ministeriö hyödyntää tulevaisuustyöskentelyä, tulevaisuusselontekoa ja skenaarioita? Entä millä tavalla päätösten tulevaisuuskestävyyden arviointi on integroitu tai integroitavissa ministeriössä tehtävään valmisteluun?

Tulevaisuusvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö lausuu asiassa kunnioittavasti seuraavan.

Oikeusministeriö hyödyntää tulevaisuustyöskentelyä ja päätösten tulevaisuuskestävyyden arviointia niin strategisessa johtamisessa kuin lainsäädäntö- ja muussa hankevalmistelussa. Ministeriö osallistuu aktiivisesti myös valtioneuvoston yhteiseen ennakointityöhön. Lisäksi tulevaisuustyöskentelyä tehdään yhteistyössä ministeriön hallinnonalan kanssa.

Oikeusministeriön kansliapäällikön esikunta vastaa strategisen ennakoinnin kehittämisestä ja sen kytkemisestä osaksi valmistelua. Viime vuosina ministeriössä on systemaattisesti vahvistettu ennakointiosaamista, jotta ennakointitietoa voidaan hyödyntää osana ministeriön perustyötä. Tätä tavoitetta tukee ministeriöön perustettu ennakoinnin ydinryhmä, jonka tehtävänä on mm. lisätä valmistelijoiden osaamista ennakointimenetelmistä, fasilitoida työpajoja ja osallistua toimintaympäristön seurantaan. Ydinryhmään osallistuu valmistelijoita ministeriön kaikilta osastoilta, ja sille on järjestetty esimerkiksi syventävää koulutusta ennakoinnista.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Ennakointi on sisällytetty myös osaksi ministeriön johtamisrakenteita. Ministeriön johdolle järjestetään vuosittain temaattisia ennakointityöpajoja, minkä lisäksi johto saa esimerkiksi vuosittain EU- ja kansainvälisen toiminnan toteuttamisen seurantaraportin ja tarkastelee seuraavan vuoden näkymiä. Ennakointitietoa hyödynnetään ministeriön talouden suunnitteluprosesseissa ja tulosohjauksessa. Tulossopimuksissa tai niiden liitteissä esitetään esimerkiksi keskeisiä toimintaympäristöön vaikuttavia tekijöitä ja riskejä. Valtion talousarviossa oikeusministeriön hallinnonalaa koskevissa pääluokkaperusteluissa on kuvattu keskeisimpiä hallinnonalan toimintaan vaikuttavia muutostekijöitä, jotka tulisi ottaa huomioon virastojen toiminnassa, tavoiteasetannassa ja toiminnan resursoinnissa.

Tulevaisuusselonteon analyysit ja skenaariot tukevat ministeriön toimintaympäristön seurantaa, riskien tunnistamista ja niin sanottujen tulevaisuusvalmiuksien vahvistamista. Ministeriössä on myös tunnistettu tulevaisuusselonteon skenaarioiden hyödyntäminen osana varautumisen suunnittelua. Lisäksi ministeriön hallinnonalalle ml. ylimmälle johdolle on esitelty tulevaisuusselontekoa ja skenaarioita sekä ennakoinnin menetelmiä.

Oikeusministeriön strategiassa on tunnistettu ministeriön kannalta keskeiset, pitkän aikavälin muutostekijät. Ministeriön toimintaympäristön seuranta kytkeytyy tulevaisuusselonteossa tunnistettuihin muutostekijöihin. Ministeriölle keskeisiä ovat erityisesti demokratian tilaan ja oikeusvaltion rakenteisiin liittyvät kehityskulut, kuten oikeusvaltion vakauden rapautuminen ja demokratian heikentyminen globaalisti. Tulevaisuusselonteon skenaariot ovat auttaneet ministeriötä tunnistamaan toimia, joilla voidaan varautua epätoivottuihin kehityskulkuihin ja vahvistaa tulevaisuusvalmiuksia. Skenaarioiden tarkastelu on myös syventänyt ymmärrystä siitä, millaisiin tekijöihin ministeriön tulee kiinnittää huomiota oikeusvaltion ja demokratian turvaamiseksi pitkällä aikavälillä. Näitä tekijöitä seurataan toimintaympäristön kuvauksissa, ja ne vaikuttavat esimerkiksi vaikuttavuustavoitteiden, tulostavoitteiden sekä EU- ja kansainvälisten linjausten muodostamiseen.

Oikeusministeriön strategian yhteiskunnallisissa vaikuttavuustavoitteissa ja tulostavoitteissa on tunnistettu ennakoinnin merkitys lainvalmistelussa sekä osana tietopohjaista päätöksentekoa ja valmistelua. Myös ministeriön EU- ja kansainvälisen toiminnan linjauksia 2025–2027 laadittaessa on huomioitu kansainvälisen toimintaympäristön muutostekijöitä, joita seurataan linjausten toimeenpanon aikana. Ministeriössä laaditaan vuotuiset EU-vaikuttamissuunnitelmat, joissa asetetaan ennakointitietoon nojautuvat tulostavoitteet.

Oikeusministeriön sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan menettelyihin on samaten lisätty vuotuinen riskinäkymätarkastelu, joka laaditaan ja päivitetään yhdessä johdon kanssa. Riskilajeittain esitettävään näkymään on lisätty ennakoitavien riskien tunnistaminen. Näitä riskejä on hyödynnetty johdon ennakointidialogien valmistelussa.

Oikeusministeriö osallistuu osana valtioneuvostoa ja Turvallisuuskomiteaa varautumista koskevaan ennakointityöhön mm. tuottamalla tilannekuvaa hallinnonalaltaan valtioneuvoston tilannekeskukselle. Ministeriö myös yhteensovittaa ja edistää hallinnonalan toimijoiden valmiussuunnittelua, järjestää varautumista tukevia koulutuksia ja harjoituksia, seuraa ja raportoi hallinnonalan varautumisen ja valmiuden tilasta sekä järjestää muuta yhteistoimintaa. Ennakointiin, kokonaisturvallisuuteen ja varautumiseen liittyvää yhteistyötä tehdään niin ministeriön kuin hallinnonalan foorumeilla.

Ennakointitietoa ja ennakointimenetelmiä on hyödynnetty oikeusministeriön vastuulla olevissa valmisteluhankkeissa esimerkiksi kehitys- ja muutostarpeiden arvioinnin sekä ratkaisuvaihtoehtojen vertailun tukena. Ministeriössä on hyödynnetty erityisesti tulevaisuuspyörää, mutta esimerkiksi myös tulevaisuuskolmiota sekä Sense Breaking -menetelmiä on kokeiltu.

Esimerkiksi kansalaisjärjestöstrategian toteutuksessa on käyty kansalaisyhteiskunnan tilasta ja tulevaisuudesta keskustelua, jossa on hyödynnetty ennakointinäkökulmia ja tulevaisuusselontekoa. Ennakointi on auttanut hankkeessa rakentamaan kansalaisyhteiskuntapolitiikan tietoperustaa ja varmistamaan sen kattavuutta. Tulevaisuusselonteon toimintaympäristöanalyysia on hyödynnetty valtioneuvoston neljännessä perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmassa (2024–2027), joka keskittyy perus- ja ihmisoikeuksiin osana oikeusvaltiota. Tulevaisuustyöpajoja on järjestetty ministeriössä ja sen hallinnonalalla esimerkiksi myös rikollisuuden kehittymisen ja muutoksen tulevaisuuden arviointiin laadittaessa Valtioneuvoston periaatepäätöstä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiasta ja toimenpideohjelmasta vuosille 2025–2030 sekä Rikosseuraamuslaitoksen tulevaisuuden turvallisuustarpeita ja turvallisuusjohtamisen painopisteitä. Rikoksentorjuntaneuvosto tulee antamaan hallituskauden päätteeksi ennakoivan tilannekuvan rikollisuuskehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä esittää toimiviksi havaittuja keinoja rikosten torjumiseksi. Tilannekuvan laatimisessa tullaan hyödyntämään tulevaisuustyöskentelyn menetelmiä. Ennakointimenetelmiä on kokeiltu myös esimerkiksi yhdenvertaisuuden ja kielellisten oikeuksien kehityskulkujen ja asiantuntijoiden osaamistarpeiden tunnistamisessa.